

**TA'LIM TASHKILOTLARIDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ
BOLALARNI TA'LIM OLISHINI QO'LLAB-QUVVATLASH
TEXNOLOGIYALARI**

Olimova Dilnoza Murodullo qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Abduvassayeva Durdona Shavkat qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim tashkilotlarida alohida yordamga muhtoj bolalarning sifatli ta'lim olishini ta'minlashda qo'llaniladigan zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining o'rni keng yoritilgan. Inklyuziv ta'lim konsepsiyasining mohiyati, uning asosiy tamoyillari hamda ushbu tizimni samarali tashkil etish yo'llari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, differensial yondashuvni qo'llash, korreksion-rivojlantiruvchi metodlarning ahamiyati ham batafsil ochib berilgan. Maqolada, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) imkoniyatlari, raqamli ta'lim resurslari, interaktiv platformalar yordamida alohida ehtiyojli bolalarni o'qitish samaradorligini oshirish masalalari ham yoritilgan. Bundan tashqari, ta'lim jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar, jumladan, moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi, pedagog kadrlar malakasining yetishmasligi hamda jamiyatdagi ijtimoiy stereotiplar tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogik texnologiyalar, individual ta'lim dasturi, differensial yondashuv, AKT, korreksion rivojlantirish, ijtimoiy moslashuv.

Аннотация. В данной статье подробно рассматривается роль современных педагогических и информационных технологий, используемых в образовательных организациях для обеспечения качественного образования детей с особыми потребностями. Проводится научный и теоретический анализ сущности концепции инклюзивного образования, его основных принципов и способов эффективной организации этой системы. Подробно объясняется важность разработки индивидуальных образовательных программ, использования дифференцированного подхода, а также коррекционно-развивающих методов. В статье также рассматриваются возможности информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), цифровых образовательных ресурсов и вопросы повышения эффективности обучения детей с особыми потребностями с использованием интерактивных платформ. Кроме того, анализируются проблемы, возникающие в образовательном процессе, включая недостаточную материально-техническую базу, нехватку квалификации педагогического персонала и социальные стереотипы в обществе, и предлагаются способы их устранения.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с особыми потребностями, педагогические технологии, индивидуальная образовательная программа, дифференцированный подход, ИКТ, коррекционно-развивающие методы, социальная адаптация.

Abstract. This article extensively covers the role of modern pedagogical and information technologies used in educational organizations in ensuring quality education for children with special needs. The essence of the concept of inclusive education, its basic principles, and ways to effectively organize this system are scientifically and theoretically analyzed. The importance of developing individual educational programs, using a differentiated approach, and correctional and developmental methods is also explained in detail. The article also covers the possibilities of information and communication technologies (ICT), digital

educational resources, and issues of increasing the effectiveness of teaching children with special needs using interactive platforms. In addition, the problems arising in the educational process, including the insufficient material and technical base, the lack of qualifications of pedagogical personnel, and social stereotypes in society, are analyzed and proposals are put forward to eliminate them.

Keywords: inclusive education, children with special needs, pedagogical technologies, individual educational program, differentiated approach, ICT, correctional development, social adaptation.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Har bir davlatning rivojlanish darajasi ko'p jihatdan uning ta'lim tizimi bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, barcha fuqarolarga teng va sifatli ta'lim imkoniyatlarini yaratish dolzarb masala hisoblanadi. Ayniqsa, alohida yordamga muhtoj bolalar uchun moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. So'nggi yillarda inklyuziv ta'limga bo'lgan e'tibor sezilarli darajada oshdi. Bu esa har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim berish zaruratini yuzaga keltirdi. Inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojli bolalarning huquqlarini himoya qiladi, balki jamiyatda bag'rikenglik, insonparvarlik va o'zaro hurmat tamoyillarini rivojlantiradi.

Alohida yordamga muhtoj bolalar - bu jismoniy, ruhiy, sensor yoki intellektual rivojlanishida o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan shaxslar bo'lib, ular uchun maxsus yondashuv talab etiladi. Ushbu bolalarning ta'lim olish huquqi xalqaro hujjatlar, xususan, nogironlar huquqlari to'g'risidagi konvensiyalar hamda milliy qonunchilik bilan mustahkamlangan. Ta'lim tashkilotlarida bunday o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus sharoitlar yaratish zarur. Bu jarayonda pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va zamonaviy vositalardan foydalanish muhim o'rin tutadi. Inklyuziv ta'lim tizimi aynan shu

vazifani bajarishga qaratilgan bo‘lib, unda barcha bolalar bir xil ta‘lim muhitida o‘qitiladi, ammo ularning individual ehtiyojlari hisobga olinadi. Shu bilan birga, inklyuziv ta‘limni samarali tashkil etish uchun o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi, ota-onalar bilan hamkorlik, psixologik qo‘llab-quvvatlash va moslashtirilgan o‘quv dasturlarining mavjudligi muhim ahamiyatga ega.

Ta‘lim tashkilotlarida alohida yordamga muhtoj bolalarni qo‘llab-quvvatlash jarayoni ko‘p qirrali bo‘lib, unda turli xil pedagogik va texnologik yondashuvlar qo‘llaniladi.

Avvalo, individual ta‘lim dasturlari (ITD) alohida o‘rin tutadi. Bu dasturlar har bir o‘quvchining imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ishlab chiqiladi. Individual yondashuv orqali o‘quvchi o‘z sur‘atida bilim oladi, bu esa uning o‘zlashtirish darajasini sezilarli oshiradi.

Ikkinchidan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) inklyuziv ta‘lim samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Raqamli platformalar, mobil ilovalar, interaktiv doskalar va multimedia vositalari yordamida dars jarayoni yanada qiziqarli va tushunarli bo‘ladi. Masalan, nutqida muammosi bo‘lgan bolalar uchun maxsus logopedik dasturlar, ko‘rishida nuqsoni bo‘lganlar uchun esa audio materiallar samarali qo‘llaniladi.

Uchinchidan, differensial yondashuv texnologiyasi ta‘lim jarayonini individuallashtirish imkonini beradi. Bu usulda o‘quvchilarga bilim darajasi va qobiliyatiga qarab turli topshiriqlar beriladi. Natijada har bir bola o‘z imkoniyatiga mos ravishda rivojlanadi.

To‘rtinchidan, korreksion-rivojlantiruvchi texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu texnologiyalar orqali bolalarning psixik jarayonlari - diqqat, xotira, tafakkur va nutq rivojlantiriladi. Logoped, defektolog va psixolog mutaxassislar ishtirokida o‘tkaziladigan mashg‘ulotlar bolaning rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Beshinchidan, inklyuziv muhitni shakllantirish texnologiyalari ham alohida e'tiborga loyiq. Bu jarayonda sinfdagi barcha o'quvchilar o'rtasida do'stona munosabatlarni shakllantirish, kamsitishning oldini olish va ijobiy psixologik muhit yaratish muhimdir. O'qituvchi bu jarayonda yetakchi rol o'ynaydi.

Shu bilan birga, ushbu texnologiyalarni amaliyotga joriy etishda qator muammolar mavjud. Jumladan, maxsus jihozlarning yetishmasligi, o'qituvchilarning malaka darajasi yetarli emasligi, ota-onalar va jamiyatning inklyuziv ta'limga nisbatan to'liq tushunchaga ega emasligi muammolar sirasiga kiradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

- pedagoglarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish;
- ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash;
- ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- inklyuziv ta'lim bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish.

Xulosa

Ta'lim tashkilotlarida alohida yordamga muhtoj bolalarni qo'llab-quvvatlash texnologiyalari inklyuziv ta'lim tizimining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar hamda individual ta'lim strategiyalaridan samarali foydalanish orqali har bir bolaning sifatli ta'lim olishini ta'minlash mumkin. Bu esa nafaqat alohida ehtiyojli bolalarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiy faolligi va mustaqil hayot kechirish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limni samarali tashkil etish ko'p jihatdan o'qituvchilarning kasbiy mahorati, pedagogik kompetensiyasi hamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llay olish darajasiga bog'liqdir. Shu bois pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini muntazam oshirib borish muhim vazifa hisoblanadi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarini zarur texnik vositalar bilan ta'minlash, maxsus o'quv materiallarini ishlab chiqish va joriy etish ham dolzarb ahamiyat kasb

etadi. Shuningdek, inklyuziv ta'lim jarayonida ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Ota-onalarning farzandining ta'lim jarayonidagi faol ishtiroki uning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, jamiyatda inklyuziv madaniyatni shakllantirish, ya'ni har bir shaxsga hurmat bilan munosabatda bo'lish, kamsitish va stereotiplarning oldini olish ham muhim vazifalardan biridir. Bugungi kunda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan bo'lib, bu yo'nalishda keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda.

Kelajakda ushbu tizimni yanada takomillashtirish orqali barcha bolalar uchun teng va sifatli ta'lim muhitini yaratish mumkin bo'ladi. Umuman olganda, inklyuziv ta'lim nafaqat alohida yordamga muhtoj bolalar uchun, balki butun jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, u ijtimoiy tenglik, adolat va insonparvarlik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli bu yo'nalishda olib borilayotgan ishlarni izchil davom ettirish va yanada rivojlantirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi xalqaro konvensiya.
3. N. Muslimov "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat".
4. Sh. Sharipov "Maxsus pedagogika asoslari".
5. Inklyuziv ta'lim bo'yicha metodik qo'llanmalar (O'zbekiston Respublikasi XTV nashrlari).
6. Zamonaviy pedagogika va psixologiya bo'yicha ilmiy maqolalar.
7. Internet manbalari: Ziyonet.uz, Edu.uz va boshqa ilmiy platformalar.